

Imkeren volgens imkermeester Josef Bretschko

Tekst Wietse Bruinsma

Vanzelfsprekend zijn we allemaal druk, druk, druk. En ook al is imkeren onze hobby, we willen het graag tóch zo efficiënt mogelijk aanpakken. Eigenlijk moesten we liefst zo weinig mogelijk in onze volken rommelen, ook al houden we ons daar uit pure nieuwsgierigheid lang niet altijd aan... De oude Oostenrijkse imkermeester Josef Bretschko beschreef in zijn imkermethode uit de negentiger jaren van de vorige eeuw het minimumaantal ingrepen dat nodig is in het bijenjaar om heer en meester van de situatie te blijven. In dit artikel geef ik een opsomming die voor mij nog steeds een goed uitgangspunt voor het imkeren vormt.

Uitwinteringscontrole

De uitwinteringscontrole vindt midden maart of begin april plaats, afhankelijk van het weer. Hierbij is het ijkpunt het begin van de wilgenbloei.

Doelen van deze eerste blik in het volk zijn: controle op moergoedheid en gezondheidssituatie; vaststelling van de voedselvoorraad en uitwinteringssterkte; ruimtecorrectie van zwakke volken; eventueel vereniging ervan met sterkere volken; reiniging of omwisseling van bodems.

Op dit moment moet in alle volken broed aanwezig zijn. Zo niet, dan is het volk moerloos of deugt de koningin niet meer. Zulke volken kunnen, als er nog genoeg bijen in zitten en ze niet ziek zijn, verenigd worden met een aflegger of met een ander volk.

Als er sprake is van ingezonken celdeksels, dode larven, veel mummies in de cellen of op de varroalade, is het beter om het volk op te ruimen.

Er moet minimaal nog zo'n tien kilo voer aanwezig zijn zodat het volk de aansluiting zal kunnen vinden bij de voorjaarsdracht. Als er te weinig voer is, is het bijhangen van voerramen – liefst uit een rijk voorzien volk – de beste oplossing.

De volkssterkte bij uitwintering hangt allereerst af van de volkssterkte bij inwintering en van de kwaliteit van de winterbijen (varroa!). Als volken te sterk zijn gekrompen in de winter is het nuttig de beschikbare ruimte te verkleinen voor een goede warmtehuishouding.

Als een volk verloren is moet men daar, hoe vervelend op zich ook, niet al te zwaar aan tillen: het is natuurlijke selectie aan het werk, tenzij de imker grote fouten heeft begaan. Wél moet er geanalyseerd worden waardoor het volk het niet gehaald heeft. Houd er rekening mee dat zelfs in de beste gevallen zo'n tien procent van de volken het loodje legt of zozeer verzwakt is dat het niet goed meer op eigen kracht verder kan.

Tussen uitwinterings- en lentecontrole neemt de volksomvang nog af, doordat de productie van jonge bijen het

afsterven van de winterbijen nog niet bij kan houden.

Lentecontrole

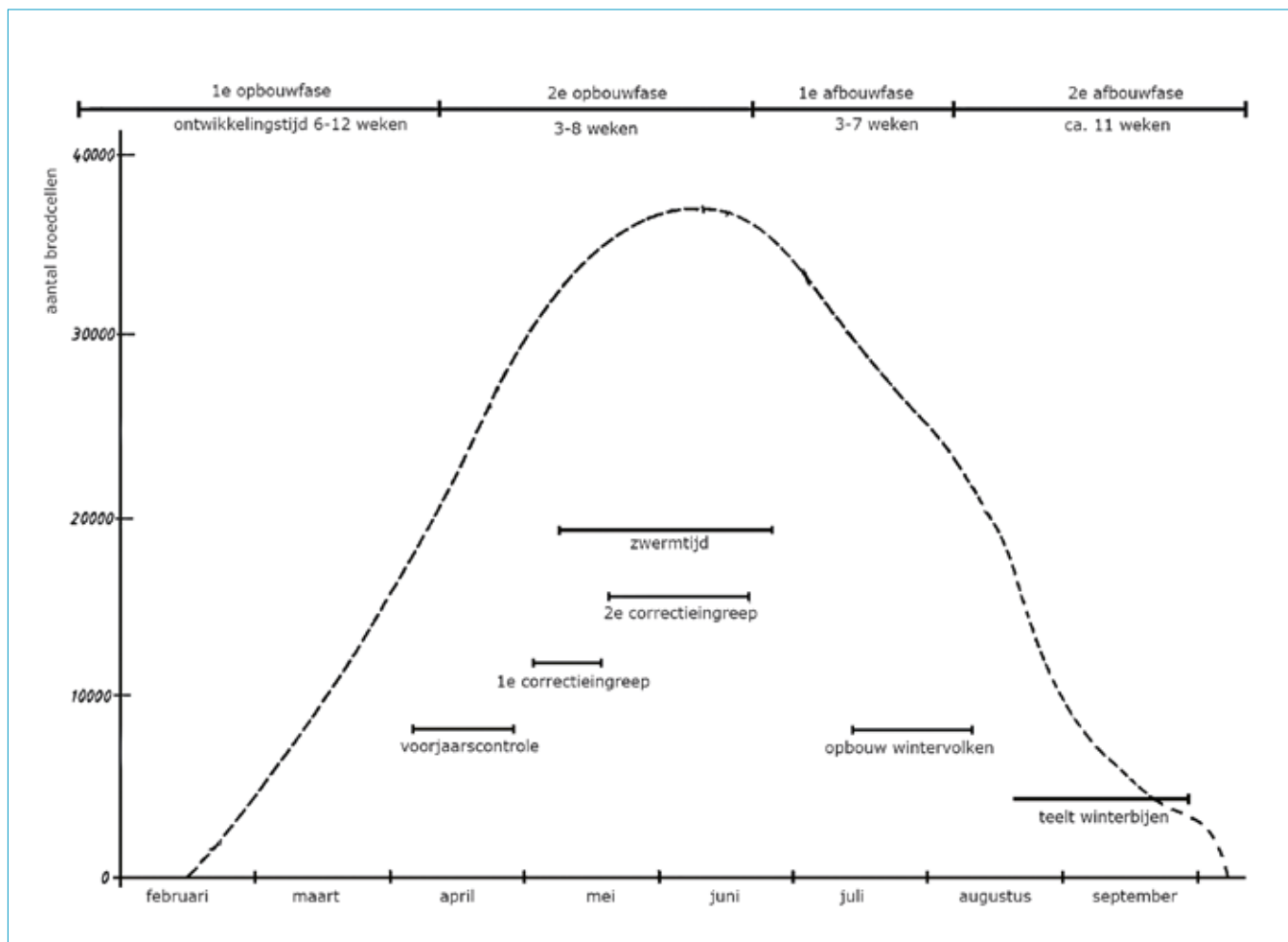
De lentecontrole wordt verricht op het moment van het begin van de bloei van kers en paardenbloem, zo'n drie tot zes weken na de wilgenbloei.

De doelen ervan zijn: controle op gezondheid, toestand van het broed en voedselvoorraad; elimineren van zwakke volken, eventueel door vereniging, na doding van de onbevredigende koningin.

De lentecontrole valt samen met het einde van de eerste ontwikkelingsfase van het volk. Doordat er nog maar relatief weinig bijen in het volk zijn is het een goed moment om de toestand van het broed nauwkeurig te onderzoeken. Het is belangrijk zich te realiseren dat, als er te weinig bijen zijn, er van snelle uitbreiding van het broednest ook geen sprake kan zijn. Ook moeten we ons ervan bewust zijn dat bijenvolken een aangeboren verschil in ontwikkelingsritme hebben. Daardoor is het moeilijk te vermijden dat de volken op één en dezelfde stand op een verschillende manier behandeld moeten worden.

Er lopen nu zo veel jonge bijen uit dat het verdwijnen van de winterbijen meer dan goedge maakt wordt. Als er veel tijd zit tussen wilgen- en kersenbloei, gaat de ontwikkeling van de volken vrij langzaam, met een geringe zwermneiging. Maar bij een steile broedcurve kan het heel snel gaan, met een navenant sterke zwermneiging.

Op het moment van de lentecontrole moet er minimaal nog zo'n vijf kilo voer in de volken zitten, liefst onderin (bij een bedrijfsvoering met twee broedbakken), zodat de koningin bovenin genoeg plaats kan vinden om te leggen en de opwaartse tendens van het volk niet verstoord wordt. Tijdens de bloei van kers en paardenbloem is de bouwdrift van de volken op z'n sterkst. Dit is hét moment om de volken veel te laten bouwen en oude lege raten weg te halen. Ik plaats de ramen met kunstraat bij voorkeur tussen een voerraam en een stuifmeelraam, niet midden in het broednest, zodat ook bij periodes van slecht weer het broednest niet verbroken raakt.

Fasen in de broedcyclus van een bijenvolk (naar R. Moosbeckhofer & J. Bretschko: Naturgemässe Bienenzucht. Leopold Stocker Verlag, Graz, 1996)

Eerste correctieingreep

De eerste correctieingreep valt zo'n twee tot drie weken na de lentecontrole, in de periode van de bloei van appel en koolzaad. De volken zitten nu in de tweede fase van de opwaartse ontwikkeling en worden met de dag sterker. Doel is het opkomen van zwermstemming in de volken te vertragen of zelfs volledig te onderdrukken door het geven van ruimte en het aanwakkeren van bouwdrift.

De volken hebben nu zo ongeveer hun broedmaximum bereikt en gaan hun kritieke fase in. Heel belangrijk hierbij is dat de volken niet gehinderd worden in hun opwaartse tendens. Bij het imkeren met twee broedbakken moet vermeden worden dat de onderste bak te vol raakt met bijen. Bij éénbaksimkeren moeten ruim voldoende honingkamers opgezet worden. Als de imker niet op tijd ingrijpt ontstaat er gemakkelijk zwermstemming en beginnen de volken, zelfs als daarna alsnog extra ruimte wordt gegeven, met de voorbereidingen daartoe.

Volken waarbij nu nog geen honingkamer kan worden geplaatst kunnen beter opgeruimd worden, liefst door een sterk volk bovenop het zwakkere te plaatsen, met wegname van de slecht presterende koningin, natuurlijk. Twee zwakke volken met elkaar verenigen werkt niet zo goed in de praktijk.

Na de eerste correctieingreep moet het broednest zich nu snel naar boven verplaatsen (bij tweebaksimkeren), zodat het volk haar natuurlijke expansiedrift kan uitleven. Deze opwaartse tendens werkt te weinig bij zwakke volken. Het gebruik van moerroosters houdt deze opwaartse tendens niet tegen, maar zal de zwermneiging van het volk mogelijk wat versterken. Anderzijds heeft het gebruik ervan ontegenzeggelijk voordelen bij de controles op zwermstemming en de honingooft.

Mochten bij sommige volken al moerdoppen aanwezig zijn, dan ligt het maken van een broedaflegger voor de hand, met twee à drie broedramen en de daarop zittende bijen. Als alternatief kunnen we een tussenaflegger maken, waarbij een separator (of Snelgrovebord) de koningin scheidt van het grootste deel van het broed: broeddistantiëring. Hebben we een rijpe moerdop voor de moerlose eenheid, dan kan wat tijd gewonnen worden, anders moeten we er voor zorgen dat er zich open broed in de moerlose eenheid bevindt, zodat de bijen zelf een nieuwe koningin kunnen opkweken. Uiteindelijk kunnen we de twee eenheden weer verenigen, onder eliminatie van de oude koningin, op voorwaarde dat de jonge koningin een broednestje heeft aangelegd. Dit is dan nog op tijd om de hoofddracht, bijvoorbeeld van de linde, binnen te halen en natuurlijk ruim op tijd voor de dracht op heide of reuzenbalsemien. Als tussenafleggers

herenigd worden kan er echter wel opnieuw zwermstemming ontstaan...

Tweede correctieingreep

De tweede correctieingreep vindt zo'n twee weken na de eerste correctieingreep plaats, dus in feite heel snel daarna. Twee tot drie weken na de bloei van kers en paardenbloemen. Misschien halverwege mei of twee weken later als de lente traag op gang komt. Doel is het afbouwen van spanningen in het broednest en het vasthouden van de volkssterkte voor de hoofddracht. Vaak komt dit in de praktijk neer op zwermverhindering.

De bijen staan nu vlak voor hun broedmaximum of hebben dit zelfs al bereikt. Bij veel volken heerst er zwermstemming en daar moet de imker met deze tweede correctieingreep wat aan doen. De zwermstemming wordt door veel factoren beïnvloed, zowel intern (genetisch, volkssterkte, leeftijd koningin) als extern (dracht, weersomstandigheden).

Als de imker de helft van de broedmassa uit het volk haalt, stelt dit de zwermstemming uit. Dit kan door het maken van broedafleggers, inclusief bijen, of door broeddistantiëring, met name door het maken van tussenafleggers. Zowel het aftappen van bijen en broed als de broeddistantiëring gaat ten koste van de honingopbrengst, maar veel minder dan in het geval van het verlies van een zwerm. Als de zwermstemming erg ver gevorderd is zorgt het maken van een tussenaflegger ervoor dat de zwermstemming in ieder geval tijdelijk verdwijnt. Als we geen (tussen)afleggers maken, zullen we wekelijkse controles op de aanwezigheid van moerdoppen moeten uitvoeren (tenzij het om zwermtrage volken gaat). Dit is, inclusief het eventuele breken van de doppen, natuurlijk wel heel wat meer werk en bovendien kan die zwermstemming wekenlang aanhouden. Daarom past deze benadering, hoe goed onderbouwd deze verder ook moge zijn, niet zo goed bij onze ambitie om met zo weinig mogelijk ingrepen door het bijenjaar te komen.

Leidend bij de planning van de ingreep is niet de leeftijd van de koningin, maar de ontwikkelingstoestand van het volk. Dit betekent dat de genoemde ingrepen niet bij alle volken zullen plaatsvinden.

Schatting van de voedselvoorraad

Bij iedere correctie-ingreep moet gekeken worden naar de voedselvoorraad. Deze mag eigenlijk nooit onder de vijf kilo zitten. Is dit gewicht niet aanwezig, dan moet er bijgevoerd worden. Maar tegelijkertijd moeten we ervoor waken dat het toegediende voer zich niet vermengt met mogelijk later binnekomende nectar. Dit is niet altijd even eenvoudig. Bij de planning moeten we de lange-termijn weersvoorspelling goed in de gaten houden. Als men (eigen!) honing voert is er natuurlijk geen vuiltje aan de lucht.

De aanleg van voedselvoorraden door de volken hangt erg van het seizoen af. In het voorjaar, tijdens de opbouwfase, hebben bijen de neiging tot een groot verbruik. Tijdens de afbouwfase beginnen ze zuiniger en voorzichtiger met de opgeslagen voorraad om te gaan.

Honingoogst

Het moment van oogsten wordt uitsluitend bepaald door de rijpingstoestand van de honing. Reizende imkers hebben het hier iets minder makkelijk dan standimkers, aangezien het tijdstip van de reis naar de volgende dracht hen dwingt om tot oogsten over te gaan. Ook het winnen van monoflorale honing kan de imker wel eens verleiden tot oogsten voordat de honing helemaal rijp is. Maar rijpe gemengde honing is beter dan onrijpe monoflorale.

Zomercontrole

De zomercontrole gebeurt op z'n laatst begin augustus. Doelen zijn: afsluiting honingoogst; controle op gezondheidstoestand; indeling volken naar sterkte; besluit tot overwintering op één, anderhalf of twee bakken; vorming van reservevolkjes, indien gewenst; begin wintervoeding; varroabehandeling; eventueel volken klaarmaken voor late dracht op reuzenbalsemien, honingdauw of heide. Na het oogsten van de honing besluiten we nu welke volken de winter in gaan, en welke nog een jonge koningin moeten krijgen. De prestaties van de volken kunnen we in de volkenadministratie terugvinden. Met name de kwaliteit van het broednest is hier doorslaggevend. Tijdens de zomercontrole passen we de beschikbare ruimte aan de sterkte van de volken aan.

Aan een eventuele chemische behandeling van de volken tegen varroa moet vanzelfsprekend een diagnose van de varroadruk voorafgaan, hetzij door tellen van het aantal mijten op de onderlegger, hetzij door de poedersuiker methode, hetzij door de spoelmethode. De behandeling moet zo snel mogelijk na de honingoogst begonnen worden. Daarover is in Bijenhouden al het nodige geschreven.

Ter afsluiting van het bijenjaar

In oktober worden dan de vliegopeningen nog vernauwd met een rooster zodat er geen muizen in de kast binnen kunnen dringen. Laat in oktober kunnen we nog jonge koninginnen in de volken invoeren ter vervanging van de oude. Dit gaat eigenlijk altijd zonder problemen zo laat in het jaar en het maakt bovendien gebruik van de legcapaciteit van de oude én de nieuwe koningin in augustus, september en oktober. Eventueel kan ergens in december, drie weken na de eerste nachtvorst, nog een chemische varroa-behandeling uitgevoerd worden met oxaalzuur. ●

Literatuur

Rudolf Moosbeckhofer & Josef Bretschko. Naturgemässe Bienenzucht: Entscheidungshilfen für die Imkerei in verschiedenen Stocksystemen. Leopold Stocker Verlag, Graz, 1996. ISBN 3-7020-0740-7.